

Vett og Uvett

AV EINAR K AAS
OG PETER W ZAPFFE

Foto: Kethl Born og Bjorn Leirvik

Bearbeidet for teater av Stig Bang

"Det e sån ei hygga
å snakke me
dåkker!"

Ærede publikum!

Det er en ære og en glede å ønske velkommen i teatret i kveld!

For mange blir dette et gjensyn med kjente og kjære historier, for andre kanskje det første møte.

Vett og Uvett, stubber fra Troms og Nordland, ved Einar K Aas og Peter Wessel Zapffe, har i mange årtier vært som en humorbibel for oss nordlendinger.

Denne samlingen av nord-norske historier og tekster tror jeg er helt unik i norsk sammenheng. Ikke bare tar den vare på historietradisjonen her nord, men jeg tror affsalutt den er med på å bevare vårt ramsalte og rike språk, og det fantastiske mangfoldet av dialekter vi er omgitt av. Et klokt hode sa en gang at "i Nord-Norge skifte dialæktan i frå samvirkelag tell samvirkelag!" Det ligger også mye historie her. Forholdet mellom øvrigheta og menigmann, mellom prest og sognebarn. En skildring fra en tid hvor masse-media var et nærmest ukjent begrep. Man hørte litt her og litt der, la sammen og trakk fra.

Men da som nå så er folk både skjematisk og skjepisk, det være seg til naboer eller resten av verden omkring oss.

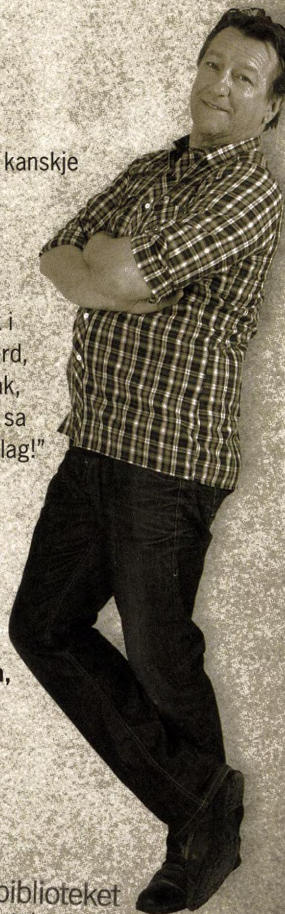
Så min oppfordring er som følgende: Ikkje ligg å ryt sør i sujnnan, eller å hægoreie uti værran! Kom dokker på teater!!

Ærbødigst
Reidar Sørensen

Mett navn
Skjøitens navn "Nordland Teater"

Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

Ravgalt inntil kunst

Vett og Uvett er ei tynn flis av ei bok med hundre år gamle fortellinger. Fortsatt lever den i beste velgående. Det fins til og med ei Facebookgruppe som forlanger nytugtivelse.

Hva er det med Vett og Uvett?

Det er ingen som heter Ariel i Snørmyra eller Libanon i Lurholle lenger, nordlendingene heter Ronny og Linda og er bachelor i opptil flere merkelige fag fra universiteter i

utlandet, og pensjonistene er facebookvenn med barnebarna. Tida skulle forlengst ha løpt fra den lille boka, men nye lesere lar seg stadig muntre av dette skattkammeret av knudrete personligheter og halslause hendelser, uvante talemåter og låghalte fremmedord, kunstferdig bannskap og bakvendte bibelvers. Det er bare å gi seg ende over.

Da disse stubbene ble samla rundt forrige

århundreskifte, var det større mangfold og originalitet enn i dag: langt mellom folk, mindre skolegang og ingen normerte prøver som skal gjøre oss like. Vettet og uvettet vaks vilt, og det var både matjord og steingrunn.

Enkelte avsnitt er både beskrivende og imponerende:

“E gjekk med rakke-trossa på krøppelspælle, mæn da va lekså råa va nagla i dække, mæn då gjor e

ei kattmælja på laupar'n å smætta omkring halsbeine sålessen, å så lægg e te reijnnings attover vængdække...”

Hva i huleste betyr det?

Tja, kanskje det ikke er så viktig...

Vett og Uvett foregår i et samfunn som er borte, i ei tid der folk flest ikke bare satt og klakka på tastaturer. Sjøl om kunnskapen om det de dreiv med og ordene de brukte, er blitt diffus, høres energien og melodien

**“Det er ikke korrekt ,
det er et språk helt uten
kommaregler og uten
artium, men det er
tydelig.”**

Nils Magne Knutsen,
Et lite pekk tesies – Litt om språket
i Vett og Uvett

”De pratet og pratet det over i sit forunderlige nordlandssprog, det var med mange påfaldende ord, uventede ord, det var ravgalt indtil kunst, men det uttrykte deres meninger.”

Knut Hamsun,
Landstrykere

i teksten, og personer og situasjoner får liv på boksidene. Når Silas Hendriksen kommer drattende ned gjennom loftshullet, kan vi bare andpustent ta inn over oss at han var "skarpt forfulgt av en klinkhammer og en lækhammer, en kubjelle og en støvelsko, et børselås og et rustent ræv-jern, byger av linangler og hesteskosaum og en stor spisspose med maling." Makalaust!

Samfunnet de levde i var ingen idyll, hvis vi nå skal være sannferdige, men fortelleren lar folk og hendelser skinne i en nordnorsk uskyld som gjør sjøl de verste overdrivelsene forståelige, til og med troverdige. Det står jo i boka, svart på kvitt : "Dekteran, di skriv i hop bøkker, og det e pure iderske løgn ajllt i hop, i frå perm å te perm, mæn det undliaste uta ajllt, det e at det e sajnnt likevél."

Med vennlig
hilsen

Vett og Uvett

Stubber fra Troms og Nordland
Samla av Ole Heide Aas
Nedtegna i 1924 av Einar K Aas
og Peter Wessel Zapffe
Utgitt i 1942 på F Bruns Bokhandels
Forlag, Trondheim

Vett og Uvett

I VENEZIA

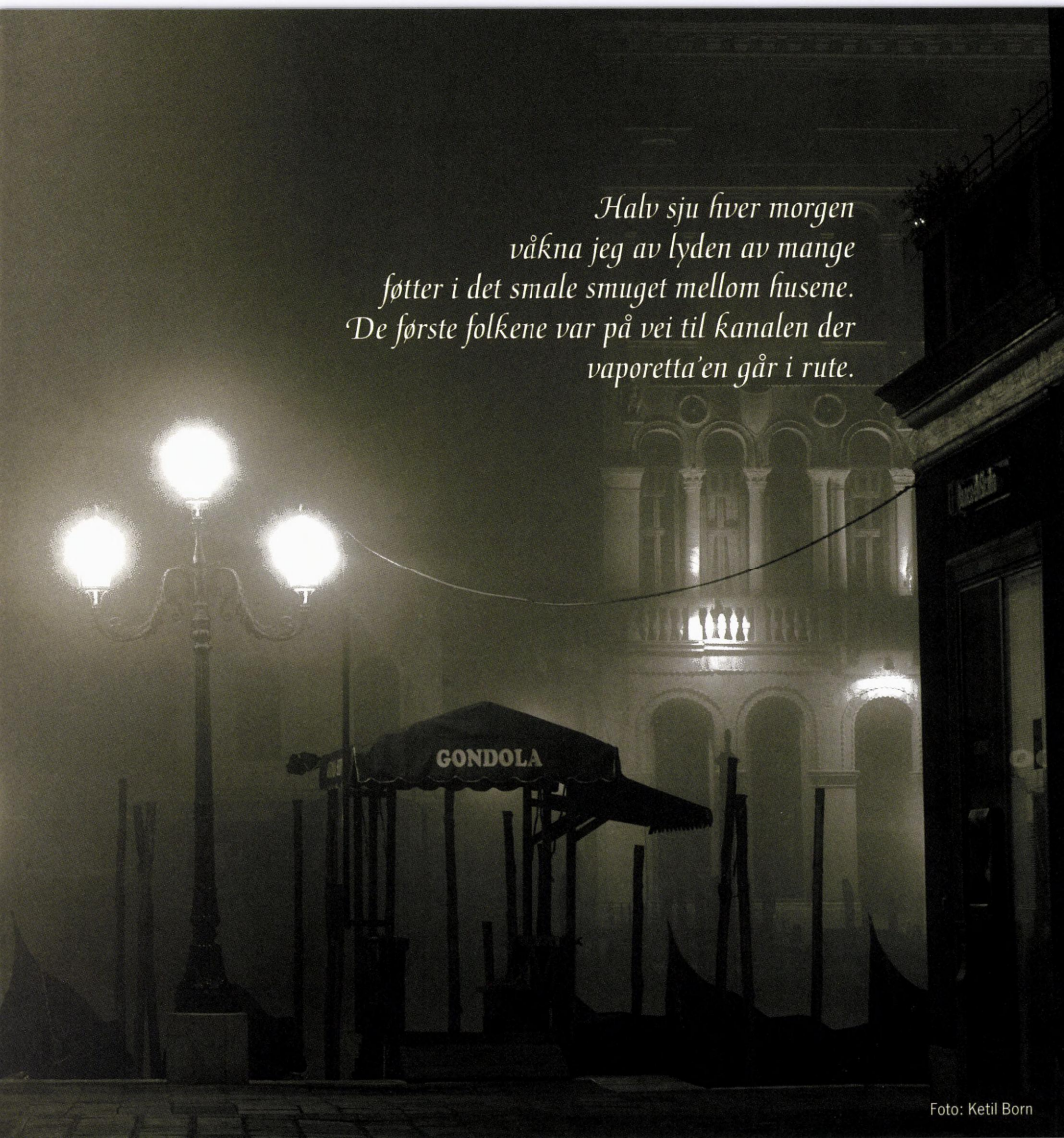
Av Stig Bang

Jeg dramatiserte Vett og Uvett i 1993, i ei tid da Arthur og Oluf var i alle kanaler og "Du skal høre mye" hadde skyhøye seertall. Det blåste en nord-norsk vind. I tillegg var dette sjølve den nord-norske humorbibelen, og det var noe steintavlefyktinggytende over oppgaven. Jeg flørta stadig med Vett og Uvett, men var blyg som en vasskjemma konfirmant. Jeg satt kort sagt for midt oppi det nord-norske.

Min første morgen i Venezia våkna jeg av en sopran som sang skala for åpent vindu på andre sida av bakgården. Gjennom vinduet kom den umiskjennelige lukta av brakkvatn, halvt om halvt med hav og forråtnelse (stirred, not shaken). Etter hvert som reise-kassa skrumpa, havna jeg lenger og lenger unna Markusplassen og sopranene, tilslutt i en sliten locanda i nærheten av brua til fastlandet. Men det var fortsatt inspirerende kontrast til Tyttebærbotten og Fjæramakkbukta, og nødvendig distanse til det nord-norske. Her fikk jeg daglige overdoser av det italienske.

Halv sju hver morgen våkna jeg av lyden av mange føtter i det smale smuget mellom husene. De første folkene var på vei til kanalen der vaporetta'en går i rute. Nede i den to bord store spisesalen fikk jeg caffè latte og brioche, og så satt jeg på rommet fra åtte til fire, pilla Vett og Uvett fra hverandre, helt ned på setningsnivå, stokka om, slo sammen beslektta situasjoner og personer, klippa boka fysisk fra hverandre for å kunne flytte rundt, og følte meg som en ekte kunstner i eksil.

En morgen var lyden i smuget annerledes.

*Halv sju fiver morgen
våkna jeg av lyden av mange
fötter i det smale smuget mellom husene.
De første folkene var på vei til kanalen der
vaporetta'en går i rute.*

Det var ingen høye hæler å høre. Det sa svosj svosj istedenfor klikk klikk. Smuget var ei sammenhengende vassstjønn, det var Aqua Alfa, Høyt Vann, mange steder så høyt at sjøl de praktiske gummistøvlelene alle plutselig gikk med, ikke strakk til. Straks var sterke menn på pletten med vadestøvler og bart, og bar knisende ungpiker over de dypeste stedene, med et solid grep om den ene rumpeballen. Samtidig slo den kaldeste oktober i manns minne inn over Venezia, og med luftfuktigheten ute i lagunen, er seks grader bikkjekaldt, spesielt når det ikke fantes oppvarming i locandaen. Jeg fraus så kotelettene hoppa. Etter noen dager fant jeg et ulåst lintøyskap og lura til meg to tynne ullfilter og et ekstra teppe, og så satt jeg innballa fra åtte til fire med Skolinspetør Aas sine historier fra et fjernt Nord-Norge. Men kunsten skal visstnok bli bedre hvis man sliter litt vondt.

Venezianere liker ikke turister, sjøl om turistene er en sjølhøytidelig kunstner og har reisestipend. At en av de innfødte skulle spandere grappa og være interessert i deg, er astronomisk usannsynlig.

Vakker by, naturligvis, en kulisser i et

historisk drama, i fornemt forfall, med solnedganger over Lidoen der lysmesteren ikke nekter seg noen ting, ikke engang et giftiggult fargefilter ned mot horisonten.

Etter hvert slapp angsten for Vett og Uvett taket. Teksten så annerledes ut. Kanskje var den ikke et sært nord-norsk fenomen likevel?

John M Synge fant språket sitt på noen magre øyer utafor vestkysten av Irland, omtrent samtidig som Aas gikk i utmarka med tavle og griffel. Hovedpersonen i Helten på den grønne øya beskriver "den helvetes åkerlappen" på farsgården med følgende adjektiver, hvis jeg husker rett: skrinne, forbanna, forpint, steinete, støvete, utarma og stygg, i ei og samme setning! Det var som å høre Vett og Uvett.

Og ved ettertanke var vel ikke persongalleriet i Gabriel Garcia Marquez' Sør-Amerika så reint lite nord-norsk av seg?

Det som etter hvert sto tydeligst fram, var ikke humoren i Vett og Uvett. Teksten var morsom, men morsom på en annen måte enn vitsene i Rorbua. Jeg fant poesi, jordnær poesi, knudrete og forunderlig poesi, men vakker, hvis du ikke er for fin på det, og mens lyrikk er en vidløftig øvelse

som skal få folk til å føle seg dumme, får poesien i Vett og Uvett folk til å humre eller hyle av latter. Det er en minst like stor litterær prestasjon. Nå var jeg på sporet. Jeg kom heim med et manus. Det havna i ei

skuff. Der har det ligget i 18 år. Nå blir det teater av det.

Venezia, Benvenuta a il nord della Norvegia

Foto: Ketil Born

ANDERS DAHLBERG

Når du ikje har meir saup
oppi skojlten ejnn en hautrotna
grautmonk, da va det likar at du
sætte dæ på kjæften!

GUDDMUND GULLJORD

No ska dåkker ikkje
vørr å tru at æ e kommen i
tjinnfellinga, langst derifrå,
æ e en majnn i mine
bæste år!

KRISTIAN WINTHER

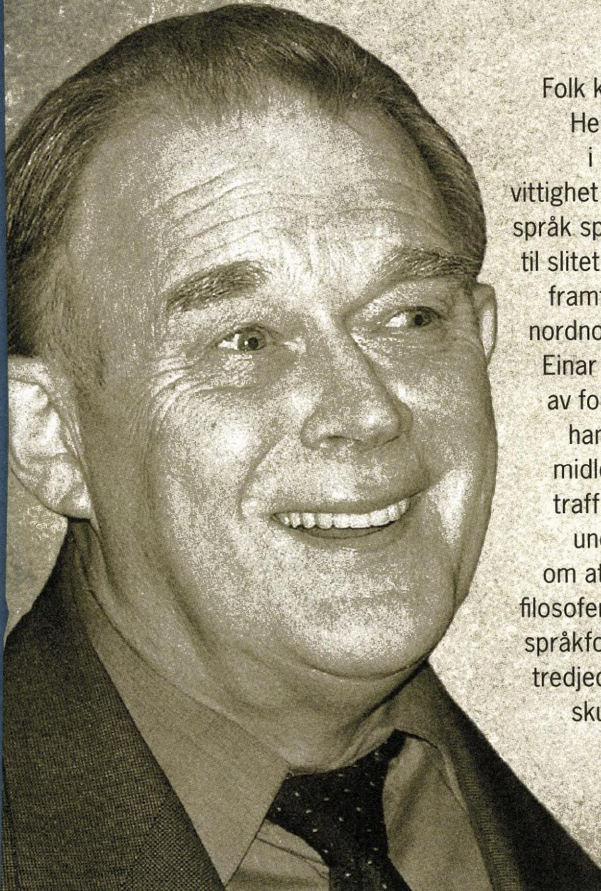
Surved, sei æg.
Kor dokker trur æg har logge
idag, vesst at æg ikje har
brent surved?

LINDA MATHISEN

Å æ har det no sålessen
at æ bestajndig har hadd
nullen fræemme.

Språket

Folk kom med sine gleder og sorger til Ole Heide Aas og han lyttet i ærbødighet og i medfølelse. Det var ikke den skolerte vittighet han var vitne til, men en humor og et språk sprunget ut av hverdagens beiske alvor til slitets folk på ei mager strand. Som for all framtid vil stå som sjølvne mesterverket av nordnorsk humor og fortellerkunst. Sønnen, Einar K Aas fikk overlevert det faren hadde av fortellinger fra folkedypet og heller ikke han fikk ro på seg før han hadde fått formidlet dette rike stoffet videre. Så da han traff Tromsø-mannen Peter Wessel Zapffe under studietiden i Oslo, ble de to enige om at de skulle lage ei bok. Den skriveføre filosofen Zapffe kjente til både folkelynnet og språkformen så grundig at han bidro til siste tredjedel av boka med eget materiale. Boka skulle bære tittelen Vett og Uvett, og de fikk nok en mester, Zapffes svoger

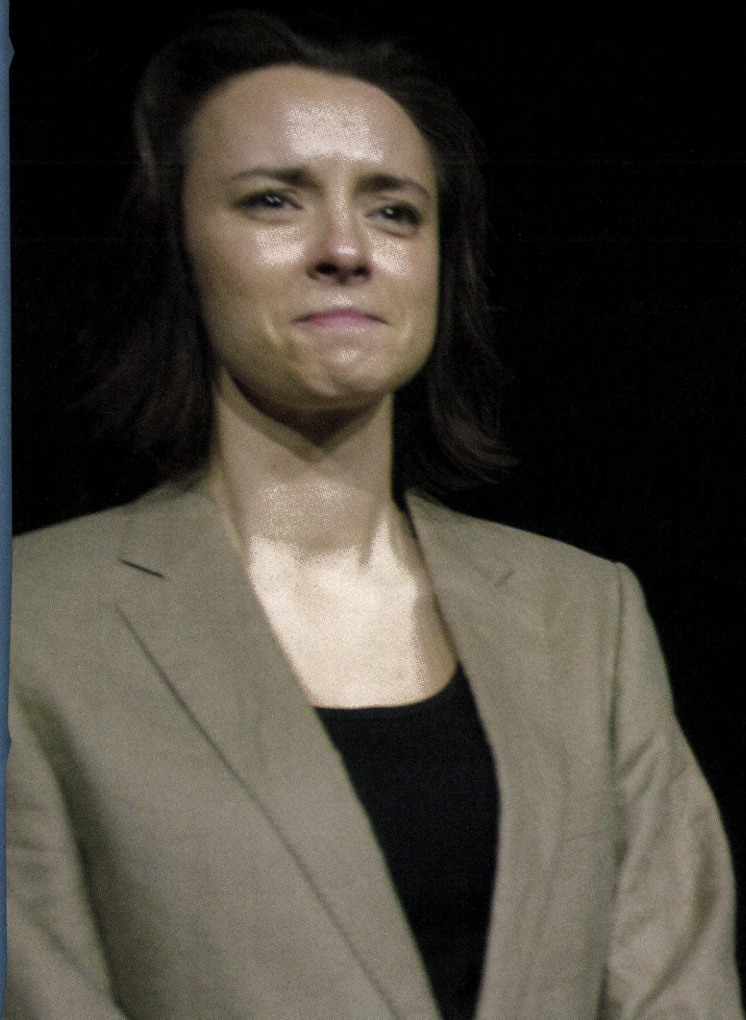
skattekiste

Kaare Espolin Johnson, til å illustrere den. Vett og Uvett er først og fremst språkets skattekiste. De fortalte ikke bare, de diktet og den rene løgn ble opphøyet til evige sannheter og til en vesentlig del av fortellerkunsten.

Nordlendingen kunne framstå som et viddets mester når han opptrådte som sjøllært filosof og hobbygrubler. Humoren gir et speilbilde av både liv og virke. For alvor og lystigheten, tragedien og komedien, melankolien og latteren holder hus i ett og samme folk: det norske.

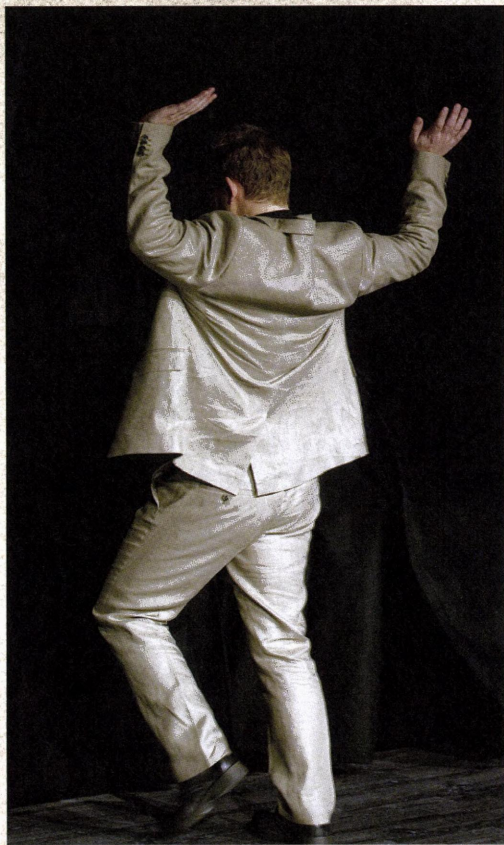
Derfor fortjener også Vett og Uvett å bli et nasjonalt felleseie!

Arthur Arntzen

129009259

Vett og

MED:
Linda Mathisen
Anders Dahlberg
Gudmund Gulljord
Kristian Winther

REGI: Reidar Sørensen
MANUS: Stig Bang
KOMPONIST: Sissel Brean Hovind
INSPISIANT: Hilde Ira Torvenes
PRODUSENT: Wenche Bakken
LYS: Kjell Vestermo
LYD: Terje Varpen/Frode Fridtjofsen

REKVISITTER: Sissel A Heien
MASKE: Hilde Ira Torvenes
KOSTYME: Kari-Britt Nilsen
SCENETEKNIKK: Hilde Ira Torvenes, Magne Jøsevold og Halgeir Sandvær

PRODUKSJONSSJEF: Per Rasmussen
PR: Gerd D Larsen, Isabella Flått og Maiken Johansen

TURNÉPLANLEGGER: Isabella Flått
ADM.SEKRETÆR: Tove Hovind
FOTO: Ketil Born

Usvett

AV EINAR K AAS
OG PETER W ZAPFFE

Takk til rettighetshaverne som lar oss få lage teater av dette fantastiske materialet:

Einar Korn Heide Aas, på vegne av familien Aas.

Stiftelsen Berit og Peter Wessel Zappfe v/ UNIFOR

VETT OG UVETT

Stubber fra Troms og Nordland
Samla av Ole Heide Aas

Nedtegna i 1924 av Einar
K. Aas og Peter Wessel Zapffe

Utgitt i 1942 på F. Bruns
Bokhandels Forlag, Trondheim

KOMMER 2012:

Dødsforelska (ny norsk dramatik)
Hedda Gabler av Henrik Ibsen

Depotbiblioteket

Vett og uvett

12G009259

Anne Gundersen

**På Yttersia, på Snauholmen, på Sauskjæret, i Hålla, på Møkkklajnn,
på Blautmyrneset. På turné:**

Premiere: Mo i Rana **30.11**, **7.1** Mosjøen, **8.1**
Trofors, **9.1** Hattfjelldal, **10.1** Hommelstø,
11.1 Vega, **13.1** Herøy, **14.1** Sandnessjøen,
15.1 Leirfjord, **16.1** Nesna, **18.1** Sleneset,
19.1 Lovund, **20.1** Træna, **22.1** Hemnes,
24.1 og **25.1** Bodø, **26.1** Halså, **27.1** Misvær,

28.1 Rognan, **29.1** Fauske, **31.1** Steigen, **1.2**
Hamarøy, **2.2** Narvik, **3.2** Bogen, **4.2** Stok-
marknes, **5.2** Bø i Vesterålen, **7.2** Andenes,
8.2 Svolvær, **9.2** Ramberg.

Vælkomen!

www.nordlandteater.no

NORDLAND TEATER

Go id Design